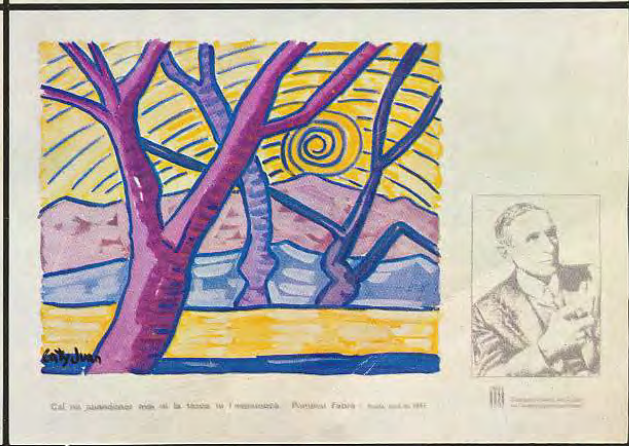
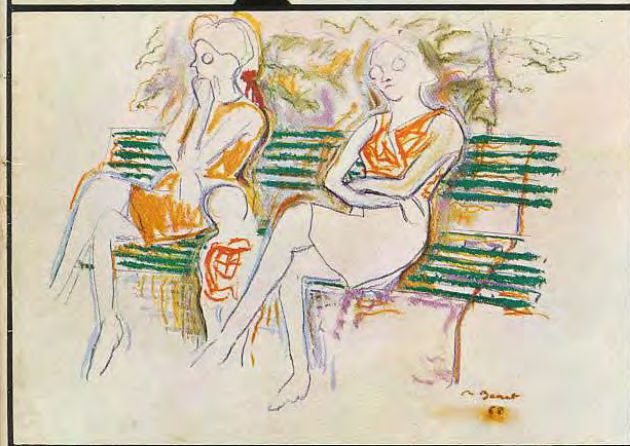
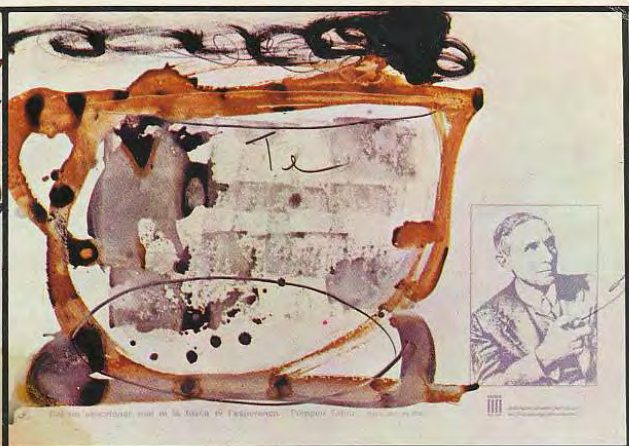

SERRA D'OR

Els artistes a Fabra / febrer 1969

RESTRICCIONS MENTALS

màquines per a pensar

Trobo, en una lectura, aquesta definició: «El llibre és una màquina per a pensar». I, d'entrada, em fa gràcia. A mi, realment, mai no se m'hauria acudit d'establir una tal equivalència: «llibre» = «màquina». La idea de «màquina per a pensar», en canvi, potser ja resulta una mica més assequible, perquè les elucubracions de la **fantascienza** ens tenen ben acostumats a qualsevol expectativa, i els progressos de la manufactura humana tendeixen a confirmar-les. Però, de tota manera, ¿què podria ser, al capdavant, una «màquina per a pensar»?... La frase citada era, al seu torn, una citació, i el paper d'on la copio no la comenta ni l'explicita. És possible que per això mateix sigui més suggestiva. Sovint, una fórmula com ara aquesta, augmenta en seducció si ens ve oferta fora del seu context originari, aïllada. De fet, ignoro què volia dir-hi «exactament» el senyor que confeccionà l'expressió. I, als efectes de passar l'estona — els lectors i jo hi coincidim, ací —, tant se val. Les paraules en qüestió se'ns presenten amb un perfil equivoc, polivalent, que no tenien, sens dubte, en la pàgina on inicialment van ser escrites. La culpa no és nostra. Ens n'aprofitarem, doncs, i hi divagarem pel nostre compte... Per exemple: això de «màquina per a pensar», en principi, ¿no invita a distingir entre «pensar a mà» i «pensar a màquina»? Ben mirat, el paralelisme amb les formes del treball material s'hi imposa. «Pensar a mà», naturalment, seria — i me n'excuso, si la correlació sembla irrisòria — una mena d'«artesanía», mentre que «pensar a màquina»... Les «màquines», en general, solen tenir una certa mala premsa entre els intel·lectuals, i la inimaginable noció de «pensar a màquina» ha d'horroritzar-los més encara. En el fons, tothom veu l'operació de «pensar» com una «artesanía»: feina individuada, creadora, irredueciblement pròpia. ¿I el «llibre»? La comparança que esbossa no és tan absurda com algú podria creure. Examinem-ho. Hi ha un parell d'aspectes del «llibre», almenys, que permeten de reconèixer-hi la funció de «màquina per a pensar». Un: el llibre pensa pel lector. Vull dir: el lector no ha

de pensar perquè ja el llibre pensa per ell. És la hipòtesi del lector incondicional i adhesiu, ingenu o fidel, que busca, i habitualment troba, en els seus llibres «preferits», la «manera de pensar» i fins i tot el «pensament» que necessita. Per a ell, la lectura serà, sobretot, doctrina i autoritat: lliçó. El llibre li ho dona tot ja «pensat»: a punt de pair. Llegeix, i assimila el que llegeix. És molt probable que, després, si pensa, pensi «maquinalment». L'altre aspecte a considerar és el caràcter «industrial» del llibre. L'«obra» intel·lectual serà tan «única» i «original» com es vulgui, però quan es converteix en llibre «imprès», esdevé un producte més o menys vastament multiplicat, segons les dimensions del tiratge. En la pràctica, és ja un producte fabricat «en sèrie», i d'això ha de derivar també algun dret d'identificació amb el signe de la «màquina». Per fortuna, en aquest punt. Els detractors de la «màquina» — gairebé sempre vergonyants — n'obliden els bondadosos avantatges, i un d'ells és la difusió del llibre... M'inclino a suposar que el sociòleg o el crític literari que ha inventat — si és que això és «inventar» — el concepte «el llibre és una màquina per a pensar», no ha pretès d'encomanar-nos cap recel de cara al llibre. Ell deu ser, fatalment, home de llibres, autor i consumidor: no cal afegir-hi res més. Sigui com sigui, hi ha una nova «accepció» de la seva troballa que convé precisar. El «llibre-màquina-per-a-pensar» és, en definitiva, la missió del llibre. «Màquina», ací, hauria de ser sinònim d'«instrument». Podem pensar sense llibres, evidentment. Milions i milions, increïbles quantitats de milions de persones, han passat per la superfície d'aquest planeta sense tenir contacte amb els llibres, i han «pensat» tant com han sabut. Avui mateix, encara n'hi ha no pocs milions, i continuarà havent-n'hi en el futur. No solament hem de computar-hi els analfabets, sinó també els alfabetitzats que no acostumen a llegir o que, si llegeixen, no és precisament «per pensar». Fins i tot cabria invocar algun cas de «pensador» autèntic i vigorós, que ha «pensat» a par-

tir d'una biblioteca insignificant. Però és indiscutible que el llibre — l'escrit, en primer terme: abans, i molt més, prodigiosament molt més, després de Guttenberg — constitueix una eina «per a pensar». Insustituïble. El llibre, al cap i a la fi, ha de complir aquesta missió primera: l'estímul a pensar. Si no «ens fa pensar», ¿quin interès tindrà un llibre? No cal dir-ho: un llibre que no «fa pensar» no és ja un llibre; és un barbitúric, una pessigolla o un xiclet. Cada dia surten de les impremtes milers de quintars mètrics de paper editorial, en format de «llibre». No ens n'hem pas d'enganyar: no es tracta de «llibres». No són «màquines per a pensar», sinó barbitúrics, pessigolles i xiclets. El «llibre» de debò planteja problemes, informa de problemes, intenta exposar solucions a problemes. En la mesura que s'avé a ser vehicle de problemes, és «instrument», «màquina», que «fa pensar»... Hi ha lectors per a tot, sí. Tanmateix, llegir «per no pensar», «per estalviar-se de pensar», no és llegir. És una altra cosa, que encara no té nom... I que consti que, quan parlo de «pensar», no em refereixo a cap aptitud heroica o conspícua: no tracto de fomentar vocacions d'Aristòtils, de Descartes, de Keynes o de Gramscis. Tant de bo hi fossin. Però no és això. Basta que el lector sigui un simple lector, un ciutadà anònim, vulgar i corrent, gris. I que «pensi». En termes d'eficàcia col·lectiva, potser és més útil, més important, que abundin les multituds que «pensen». El llibre és la seva «màquina» — el seu instrument —. «Per a pensar» sobre el Vietnam o sobre les dificultats de l'agricultura, sobre la fissió nuclear o sobre la poesia lírica, sobre els faraons antics i moderns o sobre l'engrenatge del sexe, sobre la revolució o sobre la reacció, sobre les malalties o sobre la salut, sobre **l'ètre** o sobre **le néant**, sobre un mateix, el llibre fa el servei bàsic, elemental i enèrgic, d'obligar-nos-hi i d'ajudar-nos-hi. No existeix res, de moment, que pugui substituir-lo en aquest exercici. ¿«Màquina»? Sí. O no. Com vostès vulguin... — JOAN FUSTER.

puigdevall

PINTURES I RECOBRIMENTS

La nostra EXPERIÈNCIA ens ha ensenyat a DISTINGIR i a VALORAR el millor producte i la millor aplicació per a cada cas.

Exclusives
i patents
internacionals

«INCRUSTA-VITRIFICADA»
«EPOXI-BESOLIN»
RAIG D'ARENA
(Equips mòbils)

ANTICORROSIUS ESPECIALS
VITRIFICATS I METAL·LITZATS
EN FRED I A FUSIÓ

Exposició:
Via Augusta, 147
T. 2177971 - BARCELONA-6